

НАВЧАЛЬНА ДИСКУСІЯ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ РОЗВИТКУ КОМПЕТЕНТНОЇ ОСОБИСТОСТІ

Ремех Тетяна Олексіївна,
*кандидат педагогічних наук,
завідувач відділу суспільствознавчої освіти
Інституту педагогіки НАПН України, м. Київ*

Ефективним засобом навчання учнів старшої школи демократії, розвитку їхнього критичного мислення є дискусія. Вона надає можливість обговорювати актуальні питання суспільної політики в конструктивному руслі, усвідомлювати, яким чином ухвалюють ті чи ті важливі рішення.

Навчальна дискусія як цінність громадянського суспільства виступає міжпредметним засобом освіти. Застосування дискусії є ефективним на уроках із будь-якого предмета та при проведенні позакласних заходів у старшій школі. Вона виступає освітнім ресурсом розвитку компетентної інноваційної особистості, адже обговорення складних суперечливих питань суспільної політики активізує мислення старшокласників, допомагає їм виявляти власне емоційно-ціннісне ставлення до суспільних подій, фактів і процесів, запобігати конфліктам, контролювати власні емоційно-інтелектуальні дії, вибудовувати зворотній зв'язок та ефективну комунікацію для досягнення навчальних і життєвих цілей.

Застосування дискусії в навчанні сприяє розвитку морально-світоглядної позиції та поведінкових установок старшокласника, навичок взаємодії в різних групах, навичок культури дискутування, прояву толерантного ставлення до опонентів, адаптації до умов сучасного швидкозмінюваного світу, розвитку відповідальності й активності як громадянських якостей.

Крім того, участь учнів у навчальних дискусіях надає їм змогу набути певного соціального досвіду, як-от: усвідомлення реального життя, що зближує теорію і практику; уміння ухвалювати виважені рішення в конкретних ситуаціях; здатність у міжособистісному спілкуванні запобігати конфліктам та долати їх; уміння поєднувати індивідуальну й колективну роботу, результативно співпрацювати з іншими; спроможність брати на себе відповідальність за ухвалені рішення; здатність інтегрувати знання, опановані при вивченні різних предметів, та власний життєвий досвід.

Нам імпонує думка низки дослідників, які розглядають дискусію як метод, що, по-перше, сприяє засвоєнню учнями нових знань, удосконаленню їхніх умінь і навичок, розвитку ключових компетентностей учнів (насамперед, соціальної та громадянської); по-друге, стимулює й мотивує учнів до учіння; по-третє, сприяє розвитку психічних функцій, творчих здібностей і особистісних якостей учнів.

Навчальні дискусії розглядаємо як окрему групу інтерактивних методів, до якої уналежнюємо такі види: оцінювальна дискусія, каскадна дискусія, круглий стіл, панельна дискусія, групова дискусія, структурована академічна дискусія, «тиха» дискусія, ток-шоу та ін.

Як і будь-яка педагогічна технологія, навчальна дискусія передбачає певну послідовність етапів, а саме: 1) підготовка до уроку / заняття (вибір

актуальної теми, постановка дискусійного питання, опрацювання джерел, підготовка аргументів тощо); 2) проведення уроку / заняття із застосуванням навчальної дискусії; 3) аналіз уроку / заняття (зворотний зв'язок, самооцінювання та взаємооцінювання учнів тощо).

У ході обговорення дискусійних питань суспільної політики на уроках із різних предметів та на позакласних заходах старшокласники виявляють обізнаність з обговорюваної теми, глибше усвідомлюють суперечливі суспільні проблеми; виробляють самостійну позицію з суспільно важливих питань; розвивають навички критичного мислити; виявляють й озвучують різні (зокрема, протилежні) позиції, аргументують висловлені тези, зважають на думки інших та визнають / спростовують їхні аргументи, поглиблюють власні аргументи та уточнюють власні переконання; проявляють толерантне ставлення до різноманітних точок зору з певного питання, шукають компроміс або досягають консенсусу; формують власний погляд на світ та демократію.

Основними навичками, що розвивають старшокласники у ході навчальної дискусії, є навички аргументування (надання аргументів, підтверджень, доводів, свідчень, доказів на користь виправданості й істинності погляду на питання чи проблему) та навички дискутування (вміння вести дискусію, колективно обговорювати суперечливі / спірні питання, виявляти істину або знаходити правильний розв'язок порушеного питання через висловлення власних міркувань та зіставлення поглядів опонентів на проблему).

В основу навчальної дискусії покладено спільні для будь-яких її видів організаційно-педагогічні умови, за яких вона буде ефективною. По-перше, проведення дискусії слід починати з формулювання (постановки) конкретного дискусійного питання (яке не має однозначної відповіді й допускає різні варіанти вирішення, зокрема, протилежні). По-друге, всі висловлювання й міркування учасників дискусії мають відбуватися в площині визначеної дискусійної теми й супроводжуватися аргументацією й обґрунтуванням. По-третє, навчальна дискусія може закінчуватися як консенсусом, так і збереженням наявних розбіжностей між її учасниками з обговорюваної проблеми / питання. По-четверте, відповідальність за модерування дискусії несе вчитель або ведучий дискусії.

Для того, щоб обговорення суперечливого питання суспільної політики на уроці чи позакласному занятті було плідним, а розвиток відповідних міжпредметних умінь старшокласників продуктивним, учитель має ретельно готуватися до дискусій та до ролі, яку він виконує під час її проведення. Слід також навчати дискутуванню учнів, поступово застосовуючи спочатку прості дискусійні методи, а потім, коли учні опанують цією технологією, – більш складні. Учителю також варто вести спостереження за учнями у підготовці й проведенні дискусії та визначати шляхи подолання певних проблем, що можуть виникати (недостатній розвиток в учнів мовлення, критичного мислення, навичок аргументування, комунікативних навичок, недотримання культури дискутування тощо).

Уявлення про те, що участь учнів у дискусії може бути експромтною, є хибним – організація і проведення навчальної дискусії вимагає значної підготовки вчителя й попередньої роботи учнів.

Проведення ефективних навчальних дискусій – це своєрідне мистецтво, що потребує вмінь і досвіду як учителя, так і учнів. Учителю варто відповісти на низку запитань щодо застосування навчальної дискусії при викладанні предмета чи проведенні заняття, а саме:

Як обрати тему дискусії? Як підготувати учнів до застосування цієї технології?

Що слід зробити для підготовки дискусії?

Як створити доброзичливу атмосферу під час дискусії?

Як управляти перебігом дискусії?

Як досягти глибини обговорення учнями дискусійного питання?

Як і коли висловлювати власну думку стосовно дискусійного питання?

Відповіді на ці й подібні запитання визначатимуть успіх застосованої в освітньому процесі дискусії як ефективного засобу розвитку компетентностей учнів старшої школи.